

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut

Carmen Nõlvak

EPISTEMILISED PARTIKLID KOMI KEELE IŽMA MURDES

Bakalaureusetöö

Juhendajad Nikolay Kuznetsov, Denys Teptiuk, professor Gerson Klumpp

Tartu 2019

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Ižma rahvast ja keelest	4
2. Teoreetilised lähtekohad	6
2.1. Episteemilisus kui keeleline nähtus	6
2.2. Partiklid sūrjakomi kirjakeeles	8
2.3. Sõnade laenatavusest ja vene keele mõjust ižma murdele	10
3. Materjal ja meetod.....	14
3.1. Ižma komi korpusest	14
3.2. Andmete kogumise põhimõtted.....	15
4. Episteemilised partiklid ižma murdes	17
4.1. Täielikku toetust väljendavad partiklid	17
4.2. Osalist toetust väljendavad partiklid	24
4.3. Vähem kui täielikku toetust väljendavad partiklid.....	27
4.4. Partiklid, mille episteemilisus on kaheldav	30
4.5. Ülevaade kogutud partiklitest.....	31
Kokkuvõte	33
Allikad.....	34
Summary. Epistemic particles in Izhma Komi	36
Lisa. Korpusest kogutud andmed.....	37

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on luua esmane deskriptiivne ülevaade episteemilistest partiklitest komi keele ižma murdes. Siinkirjutajale teadaolevalt ei ole ižma murdes ega komi keeles üldse episteemilisi partikleid korpuspõhiselt kirjeldatud.

Episteemilisuse defineerimisel toetutakse Kasper Boye (2012) raamatule „Epistemic Meaning: A Crosslinguistic and Functional-Cognitive Study“, sest tegemist on põhjaliku ja nüüdisaegse käsitlusega. Boye defineerib episteemilist modaalsust kui leksikaalsete ja grammatiliste vahendite kogu, mis võimaldab kõnelejal edastada oma kindlust või ebakindlust mingi väite suhtes (Boye 2012: 2–4). Evidentsiaalsust käsitletakse siinkohal episteemilisest modaalsusest eraldiseisvana ning seetõttu käesolev töö seda ei hõlma. Partikliks loetakse Mati Ereltile (2017) toetudes muutumatut sõna, mis toimib lauses üldlaiendina (Erelt 2017: 57). Teema piiritletuse huvides ei ole uurimusse kaasatud episteemilisi verbikonstruktsioone ega muid morfoloogilisi elemente.

Uurimismaterjal pärineb ižma komi videokorpusest (Blokland jt 2016). Korpuses sisalduv keelematerjal on oma olemuselt spontaanne suuline kõne koos transkriptsiooni ja tõlkega ning see on kogutud käesoleval kümnendil, mis võimaldab analüüsida kõnelejate loomulikku ja kaasaegset keelekasutust. Mõlemad faktorid on möödapääsmatud selleks, et uurimus peegeldaks tegelikku tänapäevast keelt ning omaks potentsiaalselt praktilist väärtust nii edasistele ižma murde uurijatele kui ka keeleõppijatele.

Uurimus koosneb neljast sisulisest osast: esimeses peatükis antakse lühiülevaade ižma murdest ja rahvast; teises peatükis tutvustatakse teoreetilisi lähtekohti, sealhulgas episteemilisust, sūrjakomi kirjakeeles kirjeldatud partikleid ning sõnade üldist laenatavust; materjali ja meetodi peatükis tutvustatakse korpust ja andmete kogumise põhimõtteid ning analüüsiosas kirjeldatakse partikleid koos näidetega episteemilise toetuse määra järgi grupeerituna.

1. Ižma rahvast ja keelest

Kirill Istomin ja Juri Šabajev (2016) kirjutavad, et tõenäoliselt 16. sajandi teises pooles rändasid Võtšegda vesikonnas elanud komid põhja poole ning rajasid esimese komi asula Ižma jõe äärde, kust liikus asustus edasi ka Petšora jõgikonda. Kuna sealsetel aladel polnud põlluharimine enam võimalik, hakati neenetsite eeskujul tegelema põhjapõdrakasvatusega ning neilt võeti osaliselt üle ka rändlev eluviis. 19. sajandi teises pooles liikusid osad ižmalased koos põhjapõtradega teisele poole Uurali mägesid ning rajasid komi asulad Lääne-Siberisse. 19. sajandi lõpus liikus teine suur grupp ižmalasi Koola poolsaarele. Murrang ižma rahva eneseteadvuses toimus Nõukogude Liidu lagunemise aja paiku 1990ndate alguses, kui ižma komid hakkasid end identifitseerima eraldiseisva rahvarühmana, kelle kultuur ja keel erinevad teistest komidest, kuid kes kuuluvad siiski laiemas mõttes komide hulka. (Istomin ja Šabajev 2016: 56–62)

Komi keel kuulub koos udmurdi keelega uurali keelkonna permi keelte rühma ning jaotub omakorda sürja- ja permikomi keelteks. On küsitav, kas ižmalaste keele puhul on tegemist eraldiseisva keele või sürjakomi murdega. Maailma keelte andmebaas Ethnologue ei tunnusta ižma komi keelt eraldiseisva keelena ega maini seda ka sürjakomi murrete hulgas (Eberhard jt 2019). Ižma komi keelt nimetavad sürjakomi murdeks mõned olulised nüüdisaegsed komi keele uurijad (nt Leinonen 2009; Blokland ja Rießler 2011), samuti on seda tehtud vanemates kirjeldavates käsitlustes (nt Lõtkin 1955; Sahharova ja Selkov 1976). Ižmalaste keelel puudub eraldiseisev kirjakeel, küll aga on modifitseeritud kirillitsal põhinev kirjakeel olemas sürjakomi keelel ning just seda kasutatakse tavaliselt ižma keele kirjapanekul. Eelmainitust lähtuvalt nimetan ižmalaste keelt ka selles töös komi keele ižma murdeks.

Ižma murde kõnelejate geograafiline asuala on väga lai, ulatudes üle Põhja-Venemaa Koola poolsaarest Lääne-Siberini. Nende piirkondade lõikes, kus ižma komid enamasti elavad, oli Vene Föderatsiooni 2010. aasta rahvaloenduse andmetel (sürja)komi keelt emakeelena kõnelejaid Komi Vabariigis 128 658, Arhangelski oblastis 1928, Neenetsi autonoomses ringkonnas 1629, Handi-Mansi autonoomses ringkonnas 1010 ning Murmanski oblastis 440 (VPN 2010).

Venemaa rahvaloendusel saavad inimesed komi makrokeele hulgast märkida oma emakeeleks kas komi (*коми*), mille all on silmas peetud sürjakomi keelt, või permikomi (*коми-пермяцкий*), mistõttu puuduvad ametlikud andmed selle kohta, kui palju inimesi kõneleb just ižma murret. Küll aga on rahvaloenduses rahvusliku kuuluvuse osas lisaks sürja- ja permikomidele eraldi välja toodud ka ižma komid (*коми-ижемцы, ижемцы* või *изъватас*), keda on kokku 6420 inimest. (VPN 2010)

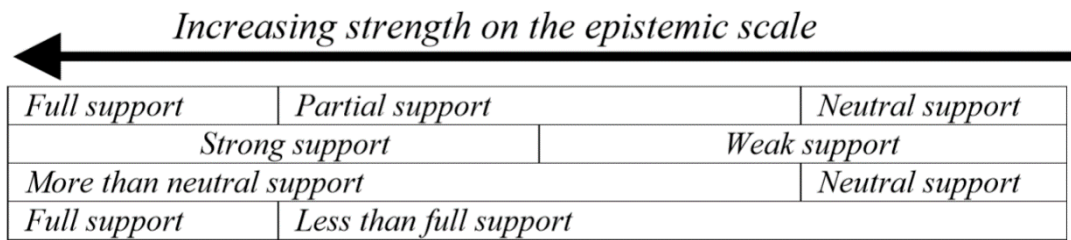
2. Teoreetilised lähtekohad

2.1. Episteemilisus kui keeleline nähtus

Episteemilisuse definitsiooni ning selle võimaliku seotuse osas evidentsiaalsusega on keeleuurijad eriarvamustel. Kasper Boye (2012) kirjeldab oma käsitluses 'Epistemic Meaning: A Crosslinguistic and Functional-Cognitive Study' kolme enamlevinud seisukohta järgmiselt: 1) infoallika väljendamine (evidentsiaalsus) ja kindlusastme väljendamine (episteemiline modaalsus) täiesti eraldiseisvad nähtused; 2) episteemiline modaalsus ja evidentsiaalsus on lähedalt seotud; 3) episteemiline modaalsus ja evidentsiaalsus kattuvad. Boye tutvustab ise neljandat võimalikku lähenemist, mille kohaselt on evidentsiaalsus ja episteemiline modaalsus üksteisest lahus olevad kategooriad, kuid mõlemad koonduvad laiema episteemilisuse mõiste alla. (Boye 2012: 2) Teema piiritletuse huvides keskendutakse käesolevas töös vaid episteemilisele modaalsusele (edaspidi lühiduse huvides episteemilisus), jättes evidentsiaalsuse fookusest välja.

Episteemiline modaalsus kujutab endast leksikaalseid või grammatilisi vahendeid, mille abil kõneleja väljendab oma kindlusastet mingi väite suhtes (*degree of certainty, degree of commitment* või *degree of confidence*), mis võib varieeruda täielikust kindlusest täieliku ebakindluseni (Boye 2012: 21).

Episteemilisi modaalpartikleid saab kategoriseerida selle alusel, mil määral kõneleja selle abil oma kindlust väljendab (vt Joonis 1 allpool). Boye esitab neli võimalikku kategoriseerimisviisi: 1) kolme toetusastme eristus: täielik toetus (*full support*), osaline toetus (*partial support*) ning neutraalne toetus (*neutral support*); 2) partiklid jagunevad tugevat (*strong support*) ja nõrka toetust (*weak support*) väljendavateks; 3) eristatakse vaid neutraalset positsiooni ja mistahes määral toetuse poole kaldumist (*more than neutral support*); 4) eristatakse täielikku toetust ning kõike seda, mis on vähem kui täielik (*less than full support*) (Boye 2012: 22).

Joonis 1. Erinevad episteemiliste modaalpartiklite kategoriseerimisviisid vastavalt väite toetuse tugevusele (Boye 2012: 22).

Iga jaotuse puhul on tegemist episteemilise skaalaga, kus toetusaste varieerub neutraalsest täielikuni. Skaala vasakus otsas on täielik toetus, mis viitab kõneleja täielikule kindlusele väite suhtes. Täieliku toetuse puhul ei eristata antud käsitluses rõhutatud ja rõhutamata kindlust, sest rõhuasetus on episteemilisusest eraldiseisev ning ei mõjuta toetusastet (Boye 2012: 22-23). Täieliku toetuse alla kuulub ka see, kui kõneleja väljendab millegi teadmist või faktuaalsust, sest sellel on piisav seos kindlusega väite suhtes (Boye 2012: 23).

Osaline toetus hõlmab elemente, millega väljendatakse tõenäosust (*likelihood ~ probability*), kuid ühtlasi ka kahtlust (*doubt*) (Boye 2012: 23). Neutraalne toetus kujutab endast seda, et kõneleja väljendab täielikku teadmiste puudumist (*complete ignorance*) või täielikku ebakindlust (*complete uncertainty*) (Boye 2012: 24-25). Markerid, mis esinevad harmoonilises (st mitte vasturääkivas) kombinatsioonis küsiva konstruktsiooniga, loetakse igal juhul neutraalse toetuse kandjateks (Boye 2012: 26-27).

Eraldi on võimalik kategoriseerida ka negatiivset toetust väljendavad markerid. Boye kirjeldab neid kui positiivsele või neutraalsele toetusele vastandlikke või vasturääkivaid (Boye 2012: 27-28). Küll aga ei lisa ta negatiivset toetust oma episteemilisuse skaalale, toetudes lähenemisele, et negatiivse toetuse markerid on analüüsitavad positiivse või neutraalse toetusega markeritena, mis esinevad negatiivses kontekstis. Seega tähendused nagu *kindlasti mitte* või *tõenäoliselt mitte* kategoriseerib Boye vastavalt täieliku ja osalise toetusena. (Boye 2012: 28)

Joonis 2 on Boye välja toonud mõned levinumad ingliskeelsed episteemilised tähendused koos nende liigitusega kolmeastmelisel skaalal:

Increasing strength on the epistemic modal scale

<i>Full support</i>	<i>Partial support</i>	<i>Neutral support</i>
<u>Typical glosses:</u> “certainty”, “emphatic certainty”, “knowledge”, “certainty that not”, contrafactive”, “epistemic impossibility”	<u>Typical glosses:</u> “probability”, “likelihood”, “doubt”, “dubitative”, “(relatively weak) uncertainty”, “unlikely”, “likely not”, “epistemic necessity”	<u>Typical glosses:</u> “epistemic possibility”, “agnostic”, “(complete) uncertainty”

Joonis 2. Näited täielikku, osalist ja neutraalset toetust väljendavatest glossidest (Boye 2012: 31).

2.2. Partiklid sürjakomi kirjakeeles

Sürjakomi kirjakeelt on vene keeles kirjeldanud näiteks Dmitri Bubrihh (1949), Vassili Lõtkin (1955) ja Galina Fedjunjova jt (1998) ning komi keeles Valentina Ludõkova jt (2000). Konkreetselt iżma murdest on venekeelse kirjelduse koostanud Marfa Sahharova ja Nikolai Selkov (1976).

Partikli defineerimisel on käesolevas töös tuginetud Mati Ereli (2017) käsitlusele, milles ta nimetab partikleid süntaktiliselt sõltumatuteks pragmaatilise tähendusega sõnadeks. Modaalhinnanguid andvad partiklid on Erelt liigitanud rõhumäärsõnade alakategooria alla ja need on tema järgi terve lause kohta käivad muutumatud sõnad. Rõhumäärsõnade näidetena toob ta muuhulgas välja sellised episteemilised partiklid nagu *võib-olla*, *vist* ja *arvatavasti*. (Erelt 2017: 57)

Komi keeleteaduses liigitatakse partikleid veidi teisiti. Käesoleva töö seisukohast episteemilisi partikleid on mainitud järgmiste liigituste all:

1) Modaal sõnad (*модальные слова*) – sõnad või sõnaühendid, mis väljendavad modaalust, st kõneleja suhtumist öeldusse. Ühe alaliigina on välja toodud tõesust väljendavad sõnad *збыль* ja *збыльысь* ‘tõepoolest’, *дерт* ja *дерт жö* ‘muidugi’, *сёрни абу* ‘ilmselgelt’, *вензытöг* ‘vaieldamatult’, *кыв шутöг* ‘kahtlemata’. Teine alaliik on võimalikkust väljendavad sõnad *вермас лоны* ‘võib-olla’, *тыдалö* ‘ilmselt’, *гаикö* ‘tõenäoliselt’, *пöжалуй* ‘võib-olla’, *öдвакö* ‘vaevalt’. (Fedjunjova jt 1998: 260)

2) Kiilsõnad (*вводные слова*) – eraldiseisvad sõnad, mis ei toimi lauseliikmena ega ole ühegi lauseliikmega grammatiliselt seotud. Kiilsõnade alaliigina on kirjeldatud modaal sõnu, mis väljendavad kõneleja suhet tema edastatava mõttega. Näidete hulgas on välja toodud *дерт*, *збыль*, *гаикö*, *тöдöмысь* ja *буракö*. Kiilsõnad on lauses alati komadega eraldatud. (Fedjunjova jt 1998: 50)

3) Partiklid (*частицы*) – muutumatud abisõnad, mis aitavad väljendada mitmesuguseid tähendusnüansse, mis käivad mõne lauseosa või terve lause kohta. Ühe alaliigina on välja toodud kindlust, kahtlust, oletust ja tõesust väljendavad partiklid, sealhulgas *май* ‘ju; näib’, *öд* ‘ju’, *öдвакö* ‘vaevalt’. (Fedjunjova jt 1998: 549-550)

Lõtkini (1955) käsitluses on modaal sõnad defineeritud kui iseseisvad muutumatud sõnad, mis ei toimi lauseliikmena. Ta on ära nimetanud sellised modaal sõnad nagu *буракö* ‘ilmselt’, *вöлöмакö* ‘näib’, *гаикö* ‘võib-olla’, *тöдöмысь* ‘teatavasti’, *тыдалö* ‘nähtavasti’, *көнкö* ‘vist’, *кö-а* ‘vist’, *збыль* ‘tõesti’, *дерт* ‘muidugi’. Lisaks toob ta välja partiklid, mida nimetab leksikaalset tähendust mitteomavateks abisõnadeks: *май*, *пö*, *жö*, *кö*, *эськö*, *мед*, *-а*, *-ö*, *да*, *на*, *öмöй*. (Lõtkin 1955: 297–299)

Sahharova ja Selkovi (1976) käsitluses ei räägita episteemilisusest ning eraldi ei ole välja toodud episteemilisi partikleid ega modaalpartikleid üldse, kuid partiklite all on ära mainitud kiilsõnad *май* ‘selgub’, *вед* ‘ju’ ja *кэ-а* ‘võib-olla’ (Sahharova ja Selkov 1976: 114).

Üks oluline ižma komi fonoloogiline ja ühtlasi ortograafiline erinevus sürjakomi kirjakeelest, mis ka viimastes näidetes väljendub, on järgsilbis oleva *ö* asendumine *e*-ga, mis ortograafiaareeglitest tulenevalt võib esineda ka kujul *э* (Sahharova ja Selkov 1976: 8).

Komi partiklite hulgas leidub nii läbipaistva tuletusega omasõnu kui ka vene laene. Lõtkin (1955) on analüüsinud järgnevate omasõnade komponente:

буракö – tuleneb sõnadest *бура* ‘hästi’ ja *кө* ‘kui’, kannab tähendust ‘ilmselt’, ‘usutavasti’

вӧлӧмакӧ – tuleneb verbi *вӧвны* ‘olema’ evidentsiaalsest minevikuvormist ja partiklist *кӧ* ‘kui’, kannab tähendust ‘paistab’, ‘näib’

гашкӧ – tuleneb sõnadest *гаш* ‘tahtmine’ ja *кӧ* ‘kui’, kannab tähendust ‘võib-olla’

тӧдӧмысь – tuleneb sõnast *тӧдӧм* ‘teadmine’, kannab tähendust ‘teatavasti’, ‘teadmise kohaselt’

тыдалӧ – tuleneb verbi *тыдавы* ‘paistma’ ainsuse 3. pöörde vormist, kannab tähendust ‘nähtavasti’ (Lõtkin 1955: 297-298)

кӧнкӧ – tuleneb sõnast *кӧн* ‘kus’ ja sõnamoodustussufiksist *-кӧ*, kannab tähendust ‘vist’, ‘ilmselt’, on ühtlasi ka kohamäärsõna tähendusega ‘kusagil’ (Lõtkin 1955: 298; Ludõkova jt 2000: 507).

Vene keelest laenatud partiklid on komi keeles enamasti sama tähendusega nagu lähtekeeles, kuid mõned neist on oluliselt muutnud oma foneetilist struktuuri, näiteks *ӧд*, mille vene vaste on *ведь* (Ludõkova jt 2000: 505).

2.3. Sõnade laenatavusest ja vene keele mõjust ižma murdele

Diskursuspartiklid, mille hulka kuuluvad ka episteemilised partiklid, asuvad Yaron Matrasi (2009: 162, 193) järgi laenamishierarhia tipus, mis tähendab, et need on keeltevahelisele laenamisele suhteliselt vastuvõtlikud. Matrasi järgi tingib keeleelementide laenamise tavaliselt üks kahest põhjusest:

- 1) sihtkeeles puudub vastava funktsiooniga element, või
- 2) doonorkeel on kõrgema prestiižiga kui sihtkeel (Matras 2009: 149).

Esimesel juhul seisneb laenamiseni viiv protsess selles, et kakskeelne kõneleja toob ühes keeles esineva elemendi üle teise tähendusliku lünga täitmiseks, olles seejuures valmis tegema kompromissi oma keele puhtuse arvelt. Selline laenamine ei tähenda tingimata, et sihtkeel on puudulik, vaid pigem väljendab see kõneleja soovi oma keelelisi teadmisi maksimaalselt ära kasutada ning mitte piirata ühe keele vahendeid vaid selles keeles leiduvaga. Ka teine laenamise motiiv eeldab kõnelejalt kakskeelsust. Sellel juhul omastavad keelekasutajad elemente keelest, mida kõneleb domineeriv grupp või kõrgem sotsiaalne kiht, eesmärgiga püüda nendega sarnaneda ning sedasi enda staatust tõsta. Prestiizist motiveeritud laenamine ei tähenda üldjuhul, et vastavad elemendid sihtkeeles puuduvad, küll aga võib laenatud elementidel olla soovitatav konnotatsioon, mis omasõnadel puudub. (Matras 2009: 149–151)

Matras kirjeldab leksikaalsete mäarsõnade klassi kui laenamisele avatud, sest tema hinnangul on selliste mäarsõnade, sealhulgas episteemilist tähendust kandvate muutumatute sõnade nimetamine mäarsõnaks ekslik, kuna tegemist on pigem grammatiseerunud elementidega, mitte leksikaalsete sõnadega, millega otseselt esemele või nähtusele nimi antaks (Matras 2009: 192).

Vene ja ižma komi kontakti puhul on siinkirjutaja hinnangul tegemist ühesuunalise kakskeelsusega, mida Matras oma käsitluses kirjeldab. Kui valdkonnaspetsiifilise terminoloogia laenamist domineerivast keelest vähemuskeelde (käesoleva töö kontekstis vene keelest komi keelde) saaks seletada sellega, et vastava elualaga puututakse kokku vaid domineerivas keeles, siis ei ole selline seletus loogiline partiklite laenamise puhul. Ühesuunaline kakskeelsus väljendub Matrasi järgi sedasi, et vähemuskeele kõnelejad peavad domineeriva keele kõnelejatega suheldes enda sõnavalikut rangelt kontrollima, sest kõnesse sisenenud emakeelsest sõnast ei saaks vestluspartner aru ning igasugused emakeelsed elemendid nende keelekasutuses takistaks suhtlust. Domineeriva keele elementide kasutamine vähemuskeele kõnelejate omavahelises suhtluses aga arusaamist ei raskendaks, mistõttu seda tihti ka tolereeritakse. (Matras 2009: 59)

Sõnade laenatavust komi keeles uurinud Marja Leinonen (2015) on järjestanud modaalpartiklite laenamishierarhia. Järgnevat ahelat loetakse vasakult paremale: vasakpoolne element laenatakse enne kui parempoolne, seega parempoolne element on

laenatud vaid siis, kui ka vasakpoolne on laenatud. Episteemilised modaalpartiklid liigituvad võimaluse kategooria alla.

kohustus > vajadus > võimalus > võime > soov (Leinonen 2015: 90-91)

Leinoneni (2009) järgi formeerus ižma komi murre 18. sajandil, mil osad komid elasid Komimaa põhjaosas asuva Ižma jõe ümbruses kõrvuti venelaste ja neenetsitega. Vene keele mõju on olnud ulatuslikum, neenetsi keelest pärineb vaid põhjapõdrakasvatust puudutav terminoloogia. (Leinonen 2009: 312) Eelkõige laenatakse leksikaalseid elemente, kuid kuna komi keel on aglutineeriv, on sellesse lihtne laenata ka morfeeme, näiteks saab vene imperatiivi vormi võtta komi infinitiivi tüveks (Leinonen 2006: 241-242).

Blokland ja Rießler (2011) on uurinud ižma komi murret Koola poolsaarel, mille põliselanikud on saamid. 1880ndatel Koola poolsaarele migreerunud ižmalased on lisaks saamidele kogu aja vältel olnud kontaktis ka venelastega. Kõik selle piirkonna ižma murde kõnelejad valdavad ka vene keelt ning lastele ižma keelt enam edasi ei anta. Ižma keele prestiiži langusele on kaasa aidanud ka hilisemad kontaktid Skandinaavia maadega, kus saami keeli väärtustatakse rohkem. Koola poolsaare ižmalastel on keeruline sürjakomi kirjakeelt lugeda, sest viimasesse on 20.-21. sajandil lisandunud palju uudissõnu, mis nendeni jõudnud ei ole, seega kipuvad Koola ižmalased täitma oma sõnavaralist tühimikku vene laenudega. (Blokland ja Rießler 2011: 11-12)

Leinonen (2009) on uurinud vene keele mõju spontaansete suulisele ižma murdele, analüüsides 1998. aastal toimunud 40 minuti pikkust teleintervjuud ižma murret emakeelena kõneleva mehega, keda küsitles samuti emakeelne komi. Leinonen jaotas intervjuust kogutud komi keelde mugandatud vene sõnad sõnaliikide järgi nelja gruppi: nimisõnad, omadussõnad, tegusõnad ja mäarsõnad. Viimaste alla kuuluvad ka diskursuspartiklid, mille hulgas on arvukalt vene laene. Nende seas leidub ka episteemilist tähendust kandvaid sõnu ja sõnaühendeid, näiteks *конецно* 'muidugi', *мый ли* 'või midagi' (vene *к что ли*), *может быть* 'võib-olla', *ведь ~ вед ~ öd* 'ju', *же ~ жө* 'ju', *правда* 'tõsi'. (Leinonen 2009: 319) Teisest keelest pärit diskursuspartiklite puhul on raske üheselt väita, kas tegemist on keeles juurdunud laenuga või

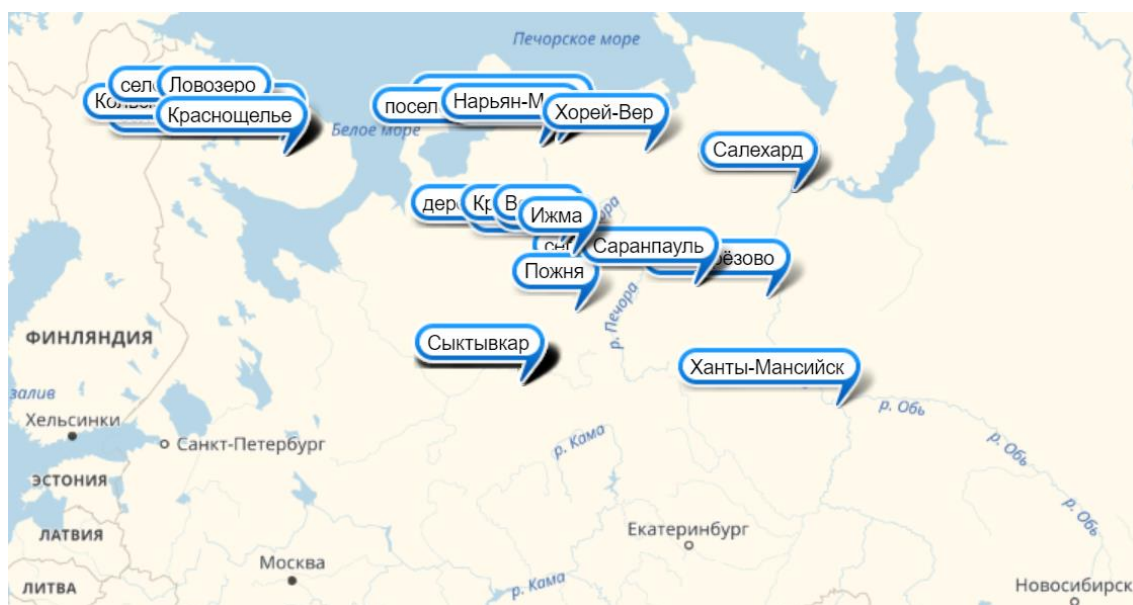
koodivahetusest tuleneva nähtusega, mille puhul Leinonen lähtus sellest, kui tihti partikkel kõnes esines. Venekeelseid koodivahetuselemente esineb rohkem siis, kui räägitakse teemadest või elualadest, millega puututakse enamasti kokku vene keele kaudu. (Leinonen 2009: 321)

3. Materjal ja meetod

3.1. Ižma komi korpusest

Käesolev uurimus tugineb videokorpusele, mis on veebis leitav aadressil <http://videocorpora.ru/>. Korpus koosneb video- ja audiolindistustest, millest enamik on kogutud aastatel 2014–2016 toimunud välitööde käigus, mõned pärinevad ka arhiividest. Korpusematerjali kogumise projekti käigus intervjueeriti 196 ižma komi keele kõnelejat Komi Vabariigis, Neenetsi autonoomses ringkonnas ja Murmanski oblastis. (Blokland jt 2016) Enamik videosid ei ole siiski töö kirjutamise ajaks veel veebi üles laetud. Korpus täieneb pidevalt ning tulevikus on plaanis sinna lisada ka muid keeli¹.

Joonisel 3 on välja toodud korpuse keelejuhtide elukohad:

Joonis 3. Ižma komi videokorpuse informantide elukohad Vene Föderatsiooni põhjaosas (Blokland jt 2016).

¹ Korpuse projektijuht Rogier Bloklandilt suuliselt saadud teave (07.02.2019)

Korpuses sisalduvad videod kujutavad endast struktuurilt intervjuerija(te) ja keelekandja(te) vabas vormis vestlust, mida intervjuerija vajadusel suunab. Vestlustes on püütud panna keelekandjaid rääkima muuhulgas traditsioonilisest eluviisist (eelkõige põhjapõdrakasvatusest, kui sellega on kokku puutunud), kommetest ning komi keele sotsiolingvistikulisest olukorrast.

Kõikide videote juures on kõnelduga sünkroniseeritud transkriptsioon, mis põhineb sürjakomi kirjakeele ortograafial. Enamikel juhtudel saadab seda venekeelne tõlge, mõned videod on tõlgitud ka inglise keelde, kuid tõlked ei ole alati täpsed. Tõlgetesse investeerimine ei ole projekti prioriteet ning need ongi mõeldud vaid kõneldu ligikaudseks mõistmiseks².

3.2. Andmete kogumise põhimõtted

Käesolevas töös on kasutatud ainult 2014.–2016. aastatel kogutud materjali ning välja jäetud korpuses leiduvad arhiivisalvestised, eesmärgiga tagada keelematerjali ajaline ühtlus ning nüüdisaegsus. Esmased andmed on kogutud käsitsi korpusematerjali läbi töötades, toetudes nii tõlkevastetele kui ka eelnevalt grammatikatest leitud partiklitele, ning see on tingitud kolmest põhjusest:

1. Eelnevalt puudub ammendav nimekiri episteemilistest partiklitest, mis nüüdisaegses *izma* murdes esineda võivad;
2. Partiklite ortograafiline esinemiskuju võib varieeruda, seejuures mitte ainult tegeliku variatsiooni, vaid ka ebatäpse transkriptsiooni tõttu;
3. Kontekst võib mõjutada seda, kas partikkel kannab episteemilist tähendust või mitte.

Hiljem koguti andmeid lisaks otsingu abil, kasutades võimalikke tõlkevasteid vene ja inglise keeles ning juba teadaolevaid partikleid, leidmaks rohkem näiteid.

² Korpuse projektijuht Rogier Bloklandilt suuliselt saadud teave (07.02.2019)

Kuna käesoleva töö eesmärk ei ole teha statistikat partiklite kasutamissageduse kohta, on väga sagedasti esinevate partiklite esinemisjuhte töösse kaasatud vaid piiratud mahu, tagamaks partiklite võimalikult suurt mitmekesisust. Võimalikult paljude erinevate partiklite esindatus on siinkohal olulisem kriteerium kui informantide võimalikult suur hulk.

Informantide valikul on tuginetud sellele, et inimene räägiks ižma murret emakeelena, seejuures ei ole tehtud vahet, kas tegemist on keelejuhi või küsitlejaga. Kokku on töö raames kogutud andmete hulgas esindatud 21 informandi keelekasutus, kellest 19 on küsitletavad ning kaks küsitlejad. Informantide seas on 11 naist ja 10 meest, vanim informant on sündinud 1929. aastal ning noorim 2009. aastal.

Analüüsisosas on näidetena välja toodud vaid valik korpusest kogutud segmente, täielik andmestik on esitatud Lisas 1. Vestlustes mainitud inimeste anonüümsuse tagamiseks on näidetest eemaldatud isikunimed, kõik muu on muutmata.

Informantide üksteisest eristamiseks on käesoleva töö tarbeks loodud kodeerimissüsteem: kuna kõigi 21 informandi sünniaasta on erinev, koosneb nende identifitseerimismarker nende soost (M – mees, N – naine) ja sünniaastast.

4. Episteemilised partiklid iżma murdes

Partiklite kategoriseerimisel toetusastme järgi on kasutatud paralleelselt kaht erinevat skaalat, millest üks on kolmeastmeline ja eristab täielikku, osalist ja neutraalset toetust, ning teine kaheastmeline, kus on eristatud täielik ja vähem kui täielik toetus (vt Joonis 1). Mitme skaala kasutamine on tingitud sellest, et osade partiklite puhul sõltub toetusaste nende esinemiskontekstist ja pragmaatilisest situatsioonist.

Partiklid on esitatud kirillitsas ning korpuses oleva esinemiskujuga, mida ei ole parandatud. Kui ühel partiklil on mitu ortograafilist esinemiskuju, esitatakse esimesena korpuses levinum variant. Partiklite tähenduste osas on toetutud sürjakomi murdesõnaraamatule (Žilina jt 1961) ja komi-vene veebisõnastikule (edaspidi FU-Labi sõnastik), mis põhineb komi-vene sõnaraamatul (Beznossikova jt 2000); vene-eesti tõlgetel on toetutud Eesti Keele Instituudi vene-eesti veebisõnaraamatule (VES 2000).

Näitelauseid on esitatud muutmata kujul ning eestikeelne tõlge on siinkirjutaja tehtud.

4.1. Täielikku toetust väljendavad partiklid

ВЕД (ЭД)

Partiklid *вед* ja *эд* on iżma variandid kirjakeelsest partiklist (*е*)*өд* ‘ju’ (Žilina jt 1961: 63), mis on vene laen (Fedjunjova jt 1998: 551). Partikkel esines korpuses väga sagedasti ning erinevas vanuses informantide kõnes.

Eakas keelejuht meenutas, et tema ja ta abikaasa keelekasutus erines geograafilise päritolu erinevuse tõttu väga palju. Intervjueeriija küsis:

(1) Кудз нэ торъяліс? Ті **вед** помнитанныд? (М-1993)

‘Kuidas see erines? Te **ju** mäletate?’

Kuna keelejuht mäletas, et nende keelekasutus erines, siis väljendab küsitleja täielikku toetust oma oletusele, et keelejuht peab ka mäletama, mille poolest see erines.

ЖЕ

Partikkel esineb kirjakeeles kujul *жө* (Žilina jt 1961: 124) ning on vene laen (Ludõkova 2000: 505), mille tähendus on 'ju' või 'ometi'.

Keelejuht väitis end olevat kirjaoskamatu ning mitte teadvat oma sünniaastat, küll aga oskas ta öelda oma vanuse:

(2) Тi **же** годнас кудьке арталанныд, кужанныд. (N-1929)

‘Te **ju** kuidagi arvutate aastaid, oskate.’

Keelejuht on tõenäoliselt ka varem sellises olukorras olnud, kus tema sünniaastat teada tahetakse, ning teinud järelduse, et hariduse omandanud inimesed oskavad seda vanust teades välja arvutada, või on niisama kindel, et oskavad, seega väljendab ta selle väite suhtes täielikku toetust.

КӦНЕЧНӢ

Partikkel *кӧнечнӧ* on komi keelde mugandatud variant venekeelsest partiklist *конечно*, mis tähendab 'muidugi', 'kahtlemata', 'loomulikult'. Partikkel esines korpuses väga paljude, sealhulgas erinevas vanuses keelejuhtide kõnes.

Keelejuhilt küsiti, kas talle tundras meeldib:

(3) Да, **кӧнечнӧ**, ме вообще быд во тӧӧянӧнӧ ветла и гожсянӧнӧ. (M-1997)

‘Jah, **muidugi**, ma igal aastal käin talvituspaigas ja suvisel karjamaal.’

Partiklit *кӧнечнӧ* kasutati ka koos muude täielikku toetust väljendava partiklitega, näiteks *вед* ja *же*, mis on samuti vene keelest laenatud.

Ühelt keelejuhilt küsiti, kuidas tema lapsepõlves karjas käidi:

(4) Ну **вед кӧнечнӧ**, абу ӧтнасӧд, а кодке выйым. (M-1960)

‘No **loomulikult ju** mitte üksi, keegi on veel.’

Teine keelejuht rääkis oma reisist Taisse:

- (5) Ме, **кõнечнэ же**, кык лун вöлі в шоке от Тайланда, потому что, но, менэ страны Юго-Восточной Азии зэй из привлекайтныс. (N-1984)

‘Ma **muidugi ju** olin kaks päeva šokis Taist, sest no Kagu-Aasia riigid mind eriti ei tõmmanud’

Mõlemal juhul on kahe täielikku toetust väljendava partikli kasutamisel vaid rõhutav roll ning see ei suurenda kindlusastet. Boye (2012: 259) eristab oma käsitluses kokku kuuluvaid ja mitte kokku kuuluvaid sama toetusastmega episteemilisi markereid, näited (4) ja (5) liigituvad viimaseks. Boye hinnangul on sellistel juhtudel kahe markeri kasutamine üleliigne, kuid need võivad ka üksteist tugevdada (Boye 2012: 259).

ЗАБЫЛЬ

Partikkel *забыль* on partikli *збыль* üks ižma murdevariantidest, mis kannab tähendust ‘tõesti’ või ‘tõepoolest’ (Žilina jt 1961: 129). FU-Labi sõnastik käsitleb neid eraldi sõnadena, kuid episteemiline tähendus on mõlemal kattuv.

Alljärgnevas näites püüdis väiksem laps suuremate vestlusega kaasa minna, öeldes, et nägi rebast. Kui ta tundis, et teda ei usutud või ei võetud kuulda, kordas ta sama ütlust, lisades sinna kindlust väljendava partikli:

- (6) Ме **забыль** руч аддзылі. (M-2009)

‘Ma **tõesti** nägin rebast.’

Korpuses leidus selle partikli puhul ka selliseid esinemisjuhte, kus *забыль* märkis järsku meelde tulnud infot, mitte episteemilist toetust:

- (7) А тан бара, воас да, плотничайтіс **забыль**, плотникен рөбитіс. (N-1934)

‘Aga siin, kui tuli, siis tegi puutööd **õigupoolest**, puusepana töötas.’

Seda, et *забыль* ei modifitseeri siin lause tähendust, näitab ka see, et korpuses olevas venekeelses tõlkes ei kajastu see üldse.

ТӖДАСК

Partiklit *тӖдаск* ei leidu ei komi murdesõnaraamatus ega FU-Labi sõnastikus. Korpuses esines see partikkel vaid ühel korral. Vene keelde on see seal tõlgitud kui *конечно* ‘muidugi’, ingliskeelne tõlge puudub. Transkribeerimisviga on vähetõenäoline, sest lindistust kuulates tundub, et just sellise sõna keelejuht ütleb.

Keelejuhilt, kes tegeleb loovkirjutamisega, küsiti, kas ta kirjutab komi või vene keeles:

(8) Но коминас. Коминас, **тӖдаск**, мыйке. (N-1939)

‘No komi keeles. Komi keeles **muidugi**.’

Kuna ta ise igal juhul teab, mis keeles ta kirjutab, ei oleks selle partikliga osalise ega neutraalse toetuse väljendamine pragmaatiliselt võimalik. Kontekstist ja korpuses olevast venekeelsest tõlkest lähtudes tundub siinkirjutajale õigeim liigitada see partikkel täielikku toetust väljendavaks. Detailsem tähendus ja muud võimalikud funktsioonid vajaksid edasist uurimist, mida siin kasutatav materjal ei võimalda.

ТӖДНИН

Sürjakomi murdesõnaraamatus leidub esinemiskuju *тӖдь нин*, mis on ižmarane variant kirjakeelsest partiklist *тӖдӧмысь*, tähendusega ‘muidugi’ (Žilina jt 1961: 374). Tõenäoliselt sama partikkel on olemas ka ižma komi murdekirjelduse lõpus olevas sõnastikus kujul *тӖд вэд нин* ‘muidugi nii’ (Sahharova ja Selkov 1976: 222). Korpuse transkribeerijad on selle kirja pannud veel kolmandal viisil, mis on hea näide sellest, et nad kirjutavad seda, mida kuulevad, kontrollimata ortograafiat. Partikkel esines korpuses kolmel korral kahe erineva informandi keelekasutuses.

Keelejuht võrdles oma jutus lõuna- ja põhjapoolseid komisid, kellest esimesed ei tunne põhjapõdrakasvatust, kuid viimased on säilitanud traditsioonilise eluviisi:

(9) И ная тӖдэныс, и **тӖднин** самоназваниесэ *изъватас*. (N-1962)

‘Ja nemad teavad **muidugi** oma enesenimetust *izvatas*.’

Kuna keelejuht nimetas mõnikümmend sekundit varem ka ennast izmalaste hulka kuuluvaks, on usutav, et ta oli izmalasi kirjeldades oma väidetes kindel.

НЕПРЕМЕННО, ОБЯЗАТЕЛЬНЭ, ДЕЙСТВИТЕЛЬНЭ

Partiklid *непременно* ja *обязательнэ* on vene keelest mugandatud, kuid on mõlemad olemas sürjakomi murdesõnaraamatus tähendusega ‘kindlasti’ (Žilina jt 1961), mis viitab sellele, et need on keeles piisaval määral juurdunud ja seega on vähetõenäoline, et nende kasutus on tingitud koodivahetusest. Funktsioonilt on need sõnad oma vene vastetega samad.

Neenetsi keele ära õppinud informant rääkis tagasivaatavalt:

(10) Зэй мича кылыс, ме сэк на висьталі: ненецкей кылыс зэй мича, ме, лөсьыд, да. Ме висьталі: **непременно** сіе велэда. (N-1953)

‘Väga ilus keel, ma siis veel ütlesin: neenetsi keel on väga ilus, ma, mõnus, jah. Ma ütlesin: **kindlasti** õpin selle ära.’

Kuigi tegemist on selle partikli ainsa esinemisjuhuga korpuses, ei leidu antud kontekstis elemente, mis võinuksid tingida koodivahetuse.

Partikkel *обязательнэ* esineb korpuses enamasti tähendustes ‘on vaja(lik)’, ‘on kohustuslik’ vms, milles ei väljendu kõneleja toetusaste väite suhtes, episteemiline tähendus näib olevat marginaalsem.

Keelejuht rääkis oma linnas elavatest sugulastest ning plaanidest, mida ta teeks, kui noored sugulased külla tuleks:

(11) Ме **обязательнэ** ные вөлэн да мый, вөлэн, ог мыйкен, а телегаа, телёжка пукседа, и ветлам мыйке природа вылэ да мый, ставыс сэтшем мича. (M-1958)

‘Ma **kindlasti** viin nad hobusega, hobusega, mitte millegi muuga, hobuvankril, panen vankrile istuma ja siis me läheme loodusesse või midagi, kõik on ilus.’

Kõneleja kindlust kinnitab veel kordus ja vastandi välja toomine.

Partiklit *действительнэ* ei leidu ei sürjakomi murdesõnaraamatus ega FU-Labi sõnastikus. Tegemist on mugandatud variandiga venekeelsest sõnast *действительно* ‘tõepoolest’. Korpuses esines partikkel kolmel korral kahe erineva informandi keelekasutuses.

Keelejuht rääkis etnograafilisest keskusest, mille asutamisse ta panustas:

(12) И энi сыа, сыа этнографический центрын, дас вит во вöлис названиеыс этнографический центр. **Действительнэ**, ыдзыд материал ми, фондыс энi достаточно, зэй приличнэй нин. (N-1962)

‘Ja nüüd see on etnograafiline keskus, viisteist aastat on olnud nimi etnograafiline keskus. Me **tõepoolest** [kogusime] suure materjali, fond on nüüd piisav, väga korralik juba.’

See keelejuht kasutas suhteliselt palju venekeelseid sõnu, samuti on venekeelne partiklile vahetult eelnenud nimetus *этнографический центр* ‘etnograafiline keskus’. Arvestades seda ja ka partikli puudumist komi sõnaraamatutest ei saa välistada, et tegemist võib olla koodivahetusega.

ДЕРТ

Partikkel *дерт* on sürjakomi murdesõnaraamatus tähendusega ‘muidugi’, kuid seda ei ole välja toodud kui *ізма* murdes kasutatavat (Žilina jt 1961: 99), samuti on see olemas FU-Labi sõnastikus, mis lubab eeldada, et tegemist on kirjakeelse partikliga. Ka korpuses kasutas seda vaid üks *ізма*lasest keelejuht ning üks küsitleja. Küsitleja puhul on teada, et komi keel ei ole tema emakeel, mistõttu ei ole tema keelekasutust ka uurimismaterjali kaasatud. Kõnealuse keelejuhi puhul on teada, et tegemist on linnas elava filoloogiga,

seega võivad teadlikkus kirjakeelest ja rohke kokkupuude teiste komi keele variantidega olla tema keelekasutusele mõju avaldanud.

Küsitaja ja keelejuht rääkisid ühest kunagisest kolleegist ja Viinis asuvast arhiivist:

(13) БҮхы, дерг, Австрияас сэни уджаліс. Финно-угорскей институтас Австрияас.
(M-1939)

‘Mhm, **muidugi**, [ta] seal Austrias töötas. Soome-ugri instituudis Austrias.’

Keelejuhiga vestles just see küsitaja, kes ise seda partiklit kasutab. Kuna mõlemad on keeleteadlased ja nad vestlesid justkui võrdsetena, võib ka oletada, et keelejuht püüdis kirjakeelt järgiva küsitaja keelekasutust jäljendada.

ПРАВО

Sõna *право* komi murdesõnaraamatus ei leidu, FU-Labi sõnastikus on see olemas vaid muus tähenduses. Venekeelsel sõnal *право* on muuhulgas tähendus ‘tõesti’, ‘tõepoolest’ (VES 2000).

Korpuses esines see partikkel vaid ühel korral, kui keelejuht pidas monoloogi tänapäeva suhtemustritest:

(14) Тышкасены да, висены да. Ой-ой-ой. **Право**, страшнэ. Челядьяссэ шыбитэны да, ой-ой, Господе! (N-1932)

‘Kaklevad ja jäävad haigeks ja oi-oi-oi, **tõesti** kohutav. Lapsed jätavad maha ja, oi-oi, jumal!’

Kuna see keelejuht on üks vanimatest, võib oletada, et tegemist on nüüdisaegsest keelest taanduva sõnaga. Samuti ei saa välistada, et sõna on keelejuhi kõnesse sisenenud koodivahetuse kaudu.

4.2. Osalist toetust väljendavad partiklid

БУРАКЕ

Partikkel *бураке*, mille kirjakeelne vaste on *буракö*, on sürjakomi murdesõnaraamatus tähendustega ‘peab olema’, ‘ilmselt’, ‘usutavasti’, ‘tundub’ (Žilina jt 1961: 30).

Keelejuhilt küsiti, kas ta õppis koolis ainult vene keeles:

- (15) Школаас – аха, велэттыны кучим да и сэсся мый нэ өттөре кылам да, **бураке**, русской кылыс кокнид ли мый ли – велалим тай өдде. (N-1934)

‘Koolis – mhm, hakkasime õppima ja siis pidevalt kuulsime ja vene keel on **vist** lihtne või midagi – õppisime selle kiiresti ära.’

Kuna keelejuhil õnnestus omal ajal vene keel kiiresti ära õppida, on tal alus oletada, et see võis olla tingitud vene keele lihtsusest, samas väljendab ta selle osas ebakindlust.

НАВЕРНЭ

Partikkel *навернэ* on komi keelde mugandatud venekeelne *наверное*, mis kannab tähendust ‘arvatavasti’, ‘ilmselt’, ‘tõenäoliselt’. Partikkel on olemas ka sürjakomi murdesõnaraamatus (Žilina jt 1961: 233). Partiklit esines korpuses väga sageli ja erinevas vanuses informantide kõnes.

Vestluses räägiti traditsioonilistest hällidest, milles neenetsid oma lapsi hoiavad. Üks keelejuht ei teadnud, millest jutt, ning teine püüdis selgitada:

- (16) Сыа, **навернэ**, [-] дорын выйым сэтшемьс. **Навернэ**, точнэ ог төд, но сэтэн. (N-2000)

‘See, **vist**, [inimese nimi] juures on selline. **Vist**, täpselt ei tea, aga seal.’

Partikli kahekordse kasutamisega ühes mõttekäigus rõhutas keelejuht oma kahtlust, kuid tal oli siiski versioon, mida ta osaliselt toetas.

KE-A

Partikkel *ke-a*, mille kirjakeelne vaste on *kõ-a*, kannab veidi erinevat toetusastet väljendavaid tähendusi ‘peab olema’ ning ‘ilmselt’, ‘arvatavasti’ (Žilina jt 1961: 9). Lõtkin on oma grammatikas toonud selle välja tähendusega ‘vist’ (Lõtkin 1955: 297-298). Korpuses leidus seda kahe informandi kõnes.

Keelejuht rääkis praamiliiklusest ümberkaudsetel jõgedel:

- (17) Эні уже всё, эні токо Печораадз локтэны **ке-а**, да и то Ираёльыс воссис да, Ираёль пыр ветлэны. (M-1958)

‘Nüüd juba kõik ainult kuni Petšorani **ilmselt** lähevad üles, ja ka Irajoli [tee] avati ja, Irajoli kaudu käivad.’

Keelejuht väljendas partikliga kahtlust selle osas, kas praamid ikka käivad tänapäeval ainult Petšorani. Osalist toetust kinnitavad ka korpuses olevad partikli tõlked *может [быть]* ja *maybe* ‘võib-olla’.

KÖHKE

Partikkel *kõhke* esineb kirjakeeles kujul *kõhkõ* ning kannab tähendust ‘kusagil’ (Žilina jt 1961: 171) ning on seega kohamäärsõna. FU-Labi sõnastik toob selle välja ka kiilsõnana tähendusega ‘ilmselt’, ‘vist’.

Järgnevas näites rääkis keelejuht sellest, kuidas ta linnas komisid ära tunneb:

- (18) Чужем кузяыс кудзке позе тӧдмооны, мый тая **кӧнке** коми, кор тӧдан антропологической характеристикаяс, вот дзик, дзик мый эта мортыс **кӧнке** коми, вот тыдалэ мукед кузя. (M-1992)

‘Näojoontest on kuidagi võimalik tuvastada, et see on **vist** komi, kui sa tead antropoloogilisi iseärasusi, siis on täitsa nii, et see inimene on **vist** komi, see on mõne puhul silmnähtav.’

Näojoonte põhjal inimese rahvust tuvastades ei ole loogiline kindel olla, mistõttu väljendas ta siin oma oletuse suhtes pigem osalist toetust. Seda kinnitab ka see, et korpuses on see partikkel antud näite juures tõlgitud esimesel juhul *возможно* ja *possibly* 'võimalik', teisel juhul *наверное* 'ilmselt' ja *probably* 'tõenäoliselt'. On siiski huvitav, et korpuse tõlkijate hinnangul väljendab sama inimene ühes mõttekäigus sama partikliga erinevat toetusastet, kuigi mõlemad tähendused liigituvad osaliseks toetuseks.

Partiklit esines ka koos täielikku toetust väljendava partikliga *вед*, mille kooslus on vastandlik.

Keelejuht rääkis endast palju nooremale küsitlejale sellest, et kunagi jahvatati käsikiviga:

(19) Тi **вед** он помнитэ **кõнке**-а? (N-1929)

'Te **ju** ei mäleta **vist**?'

Lause alguses esines kindlust väljendav *вед*, millele järgnes üsna kohe osalist toetust väljendav *кõнке*. See võib tähendada, et kõneleja kindlusaste muutus lause ütlemise ajal: esimese hooga tahtis ta öelda 'te ju ei mäleta', olles kindel, et nii noor inimene ei mäleta, kuid hakkas selles kohe kahtlema ning väljendas lause lõpus oleva partikliga enda väitele vaid osalist toetust. Partikkel *-a* ei modifitseeri lause tähendust.

Partikkel *кõнкө* esineb koos täielikku toetust väljendava partikliga *дерт* ka FU-Labi sõnastiku näitelause: *бабõлы, дерт, kõнкө, шог вõли* 'vanaemal oli vist kurb meel'. Antud näitest nähtub, et tähenduses domineerib sellisel juhul osaline toetus ning täielikku toetust väljendavat partiklit tõlgitud ei olegi. Fedjunjova jt väidavad oma käsitluses samuti, et kahe kiilsõna esinemine ühes lauses on võimalik (Fedjunjova jt 1998: 50). Boye hinnangul on selline keeletekasutus omane eelkõige suulisele kõnele, kus kõneleja võib sedasi rääkimise ajal paranduse teha (Boye 2012: 260).

4.3. Vähem kui täielikku toetust väljendavad partiklid

ГАШКЕ (ДАШКЕ)

Partikkel *гашке*, mille kirjakeelne vaste on *гашкӧ*, kannab tähendust 'võib-olla'. Esinemiskujud *гашке* ja *дашке* on tähenduselt samaväärsed. (Žilina jt 1961: 77, 98)

Sõltuvalt pragmaatilisest situatsioonist võib *гашке* ~ *дашке* väljendada nii neutraalset kui osalist toetust.

Keelejuht vastas küsimusele, kas ta ei tahaks põhjapõdrakasvatusega tegelema hakata. Ta reageeris vestluse toodud teemale, mitte ei tõstatanud seda ise, samuti puudutas küsimus veel teadmata tulevikku, mistõttu võib järeldada, et partikliga väljendati neutraalset toetust:

(20) Но мо́да как раз, но велэ́дча, образование колэ́ сначала получить, а бӧрвыы, **гашке**, ветла, но, видзедла. (M-1997)

'No justkui tahan, aga ma õpin, kõigepealt tuleb haridus saada, siis **võib-olla** lähen, no vaatan.'

Ühtlasi võib see partikkel näidata ka suuremat toetust kui neutraalsus, kuid siiski väiksemat kui täielik, kui kõneleja kasutab seda rääkides millestki, mille osas on tal elteadmised ning täiesti neutraalne positsioon seega võimalik ei ole:

(21) Но неуна яран виртор, **гашке**, баб костсянь, көр видзысь сылэн вӧлі рӧдвужыс. (M-1992)

'No natuke on neenetsi verd, **võib-olla**, vanaema poolt, tema sugulased olid põhjapõdrakasvatavad.'

Sellest näitest nähtub, et kõnelejal on mingid teadmised oma suguvõsast, mistõttu ta oletus oma etnilise päritolu kohta põhineb nendel teadmistel ning partikliga väljendas ta siin osalist, kuid mitte täielikku ebakindlust.

Partiklit *гашке* ~ *дашке* kasutati ka episteemilise leevendajana. Markkanen ja Schröder (2010) nimetavad leevendaja (inglise k *hedge*) kasutamist suhtlusstrateegiaks, mis ei

pruugi olla, kuid on tihti seotud episteemilise modaalsusega. Leevendajat kasutab kõneleja üldjoontes selleks, et see, mille laiendiks leevendaja on, mõjuks vähem prototüüpseks kui muidu. Terve lause kohta kehtiva leevendaja funktsioon on kommunikatiivsetel eesmärkidel väidet pehmendada. (Markkanen ja Schröder 2010: 3–5) Järgnevas näites soovitigi ennast näiliselt distantseerida väitest, milles tegelikult oldi veendunud, varjamaks oma veendumust:

(22) И тэ көрдорын, **гашке**, быдмин, да? Позе висьтооны? (М-1993)

‘Ja sa tundras **äkki** kasvasid üles, jah? Võib nii öelda?’

Tegemist on intervjuueerija esitatud küsimusega, kellel oli oletatavasti huvi kuulda vastust, et informant kasvas üles tundras. Tal võib olla ka mingi alus nii arvata, kuid ta soovis, et seda väidaks siiski informant, mitte ta ise, seega püüdis ta näiliselt jätta kahtlusele ruumi, et informant tema väidet kinnitaks.

ЛИ ... ЛИ (ЛИ МЫЛИ, АЛИ МЫЙ)

Partikkel *ли* on olemas sürjakomi murdesõnaraamatus (Žilina jt 1961: 198) ja identsel kujul ka vene keeles. Partiklikonstruksioon *ли ... ли* esineb nii komi kui vene keeles tähendusega ‘kas ... või’.

Korpuses esines see sageli fraasina *ли * ли*, kus * võib tähistada:

1. Alternatiivi eelmainitule (tihti eitusverbi), mis viitab neutraalsele toetusele, sest kõneleja ei avalda toetust kummagi pakutud variandi suhtes,
2. Sõna *мый* ‘mis’, mis ei sisalda informatsiooni ega kujuta endast seega alternatiivi, mistõttu viitab konstruksioon *ли мый ли* (mõnikord ka kujul *ли мыли*) osalisele toetusele.

Järgnevas näites viitas keelejuht traditsioonilisele kombetalitusele ning küsitaja palus temalt täpsustust:

(23) Кóлысь дырйи **ли** кулэмаас **ли**? (М-1993)

‘Pulmade ajal **või** matustel **või**?’

Küsitaja ei saanud aru ega teadnud, mis liiki toimingute ajal mainitu aset leidis, ning avaldas täpsustust paludes neutraalset toetust kummagi alternatiivi suhtes, mille ta välja pakkus. Keelejuht vastas sellele järgmiselt:

(24) кодсюре ёна бõрдэдчемаась, а öни сэтшем и, ме дырйи, **гашке**, сэсса **верессаяс петисны ли эз ли**, ме лэчи пейсят второй годас помас нин да. (N-1932)

‘keegi kõvasti itkes, aga nüüd seda [pole], (minu juures) **võib-olla** siis **mindi mehele või ei mindud**, mina läksin sealt ära 52. aasta lõpus juba jah.’

Keelejuht pakkus kaks alternatiivi: selle, et mehele mindi, ja eitusverbi, mida võib tõlgendada kui ‘mehele ei mindud’. Neutraalset toetust rõhutab ka partikkel *гашке* ‘võib-olla’.

Teises kasutusallas, kus alternatiiviks on *мый*, väljendab see konstruktsioon osalist toetust:

(25) Тõваровод **ли мыли**, вот, меддоля нылэ бара сэтшемын рөбитэ. (N-1929)

‘Kaubatundja **või midagi**, vot, noorim tütar jälle töötab seal.’

Keelejuhil oli mingi ettekujutus sellest, kellena ta tütar töötab, aga ta kas ei teadnud või ei suutnud meenutada täpset ametinimetust, mistõttu väljendas ta oma pakutud variandi suhtes osalist toetust. Seda, et *мый* ei kanna endas siinkohal sisulist teavet ning fraas *ли мыли ли* on kivilinenud, näitab ka sõnade sulandumine kujule *ли мыли*.

Fraas *али мый* on samatähenduslik fraasiga *ли мый ли*.

(26) А бõрвыы ае казтыліс – сетэмаась мыйке көр дас **али мый**. (M-1941)

‘Ja pärast isa meenutas, et põhjapõtru anti kümme **või midagi**’

Keelejuht andis mõista, et põhjapõtrade arv oli ligikaudu kümme. Kuna ta nimetas konkreetse arvu ega pakkunud sellele sisulist alternatiivi, on tegemist teatud määral kahtlemisega nimetatud arvu osas, seega osalise toetusega.

Fraaside *ли мый ли, ли мыли* ja *али мый* samatähenduslikkust saab testida neid üksteisega asendades, mis selle töö raames kogutud näidetes tähendust ei muuda.

4.4. Partiklid, mille episteemilisus on kaheldav

Kahtluse teatud partiklite episteemilisuses on käesolevas töös põhjendanud nende võimalik evidentsiaalne tähendus: mõnel juhul on keeruline tuvastada, kas väite toetus põhineb tõendil või mitte.

ТАЙ

Partiklil *май* on kaks tähendust: esiteks episteemiline ‘ju’ ja teiseks evidentsiaalne ‘selgub’, ‘ilmneb’ (Žilina jt 1961: 363). Esimeses tähenduses liigitub see episteemiliseks partikliks, kuid mõnel juhul on keeruline otsustada, kumma tähendusega on tegemist.

Koola poolsaarel elav keelejuht kurtis küsitlejale, et seal ei ole kellegagi komi keelt kasutada, sest kõik teised räägivad vene keelt. Küsitleja vastas:

(27) Вот **тай** зэй бура сёрнитанныд, кужанныд сёрнитны. (N-1968)

‘Aga te **ju** väga hästi räägite, oskate rääkida.’

Ühest küljest võib selle näite puhul väita, et küsitleja sai informandi heast keeleoskusest aimu senise vestluse põhjal (enne seda lauset oldi vestelnud juba 24 minutit), mistõttu võiks selle partikli liigitada evidentsiaalseks. Teisest küljest on hästi rääkimine subjektiivne hinnang, mis väljendab vaid kõneleja isiklikku veendumust. Evidentsiaalsuse puhul peaks iga kõneleja tegema tõendi põhjal sama oletuse, kuid siinse informandi keeleoskuse osas oleks keegi teine võinud anda ka täiesti teistsuguse hinnangu, mistõttu leian, et partikkel on selles esinemiskontekstis pigem episteemiline. Episteemilise partiklina liigituks see täielikku toetust väljendavaks.

ТЫДАЛЭ

Partikkel *тыдалэ*, mille kirjakeelne vaste on *тыдалӧ*, kannab episteemilisi tähendusi 'arvatavasti' ja 'ilmselt', kuid ka evidentsiaalset tähendust 'on näha' (Žilina jt 1961: 389).

(28) Бабарӧд дыр кежлэ чӧӧмис. **Тыдалэ**, кучис казътылны ассьыс олэмсэ. (М-1939)

'Naine jäi pikaks ajaks vait. **Võib-olla** hakkas ta oma elu meenutama.'

Selles näites saab samuti järeldada nii episteemilist kui evidentsiaalset tähendust. See, et naine hakkas oma elu meenutama, võib olla oletus tema vaikimise põhjal, mis annaks partiklile evidentsiaalse tähenduse. Samuti on võimalik tõlgendus, et vait jäämisest ei ole võimalik järeldada, mis teise inimese peas toimus, mistõttu on siin tegemist vaid kõneleja enda oletusega, mis ei põhine üheselt mõistetaval tõendil.

Järgnev näide illustreerib partikli evidentsiaalset tähendust:

(29) Неважен автобусын муні, и видзеда – кондукторыс, но чужемыс но комиссьыс коми. [--] И вочавидзис комиэн, бысянь нин тӧдмалі, мый сыа **тыдалэ**, мый вермас комиэн вӧӧсьыны. (М-1992)

'Hiljuti sõitsin bussiga ja vaatan – kontrolör on näo järgi täiesti komi. [--] Ja ta vastas komi keeles, ma juba kaugelt teadsin, et **on näha**, et ta võib komi olla.'

Selles näites on selgelt näha, et keelejuht pidas võõrast inimest komiks näojoonte, seega visuaalse tõendi põhjal. Näites (28) on võimalik, et partikkel kannab episteemilist tähendust, näites (29) on sellel aga selgelt vaid evidentsiaalne tähendus.

4.5. Ülevaade kogutud partiklitest

Töös analüüsitud partiklid on esitatud Joonises 4 episteemilise toetuse määra järgi grupeerituna. Tabeli formaat on analoogne Boye esitatud ingliskeelsete episteemiliste tähenduste tabeliga (vt Joonis 2) (Boye 2012: 31). Kuigi partiklikombinatsiooni *ли ... ли* kaht tähendust analüüsiti koos, on need tabelis esitatud eraldi, sest kaks selgelt eristatavat

kasutusviisi väljendavad erinevat toetusastet. Kaheldava episteemilisusega partiklid on esitatud sulgudes.

Täielik toetus	Osaline toetus	Neutraalne toetus
вед ~ эд 'ju' действительнэ 'tõesti' дерт 'muidugi' же 'ju' забыль 'tõesti' кӧнечнэ 'muidugi' непременно 'kindlasti' обязательно 'kindlasti' право 'tõesti' (тай 'ju') тӧдаск 'muidugi' тӧднин 'muidugi'	бураке 'ilmselt' ли мыли ~ али мый 'või midagi' навернэ 'vist' ке-а 'ilmselt' кӧнке 'vist' (тыдалэ 'ilmselt')	ли ... ли (va <i>ли мый ли</i>) 'kas ... või'
	гашке ~ дашке 'võib-olla'	

Joonis 4. Uurimuse käigus kogutud partiklid episteemilise toetuse määra järgi grupeerituna.

Kokkuvõte

Käesolevas töös analüüsiti kokku 19 episteemilist modaalpartiklit, mis leidsid 21 komi keele *izma* murde kõneleja keelekasutuses. Episteemilisuse defineerimisel toetuti Kasper Boye (2012) käsitlusele ning partiklid kategoriseeriti tähenduse alusel episteemilise toetuse määra järgi. Partiklitest 11 väljendavad täielikku, neli osalist ning kaks vähem kui täielikku (st osalist või neutraalset) toetust, lisaks analüüsiti kaht partiklit, mille tähendus on episteemilisuse ja evidentsiaalsuse piiril ning mida seetõttu ühemõtteliselt episteemiliseks lugeda ei saa. Ükski partikkel ei osutunud ainult neutraalset toetust väljendavaks, mistõttu kasutati paralleelselt kaht kategoriseerimisviisi: suurima täpsuse huvides kolmeastmelist (täielik, osaline ja neutraalne toetus) ning tulemustest tingituna kaheastmelist, mis eristab täielikku ning vähem kui täielikku toetust.

Partiklite hulgas leidis nii oma- kui laensõnu, läbipaistvaks vene laenuks võib nimetada üheksat partiklit. Kuigi töö eesmärk ei olnud teha statistikat, võib siiski väita, et partiklid olid erineva esinemissagedusega ning sagedasti kasutatavate hulgas oli samuti nii oma- kui laensõnu. Uurimise käigus leiti üks partikkel (*möдаск*), mida ei ole välja toodud üheski autorile teadaolevas sõnaraamatus ega grammatikas, lisaks veel üks (*möднин*), mida ei esine sürjakomi kirjakeeles. Samuti täheldati, et mitmed kirjakeeles levinud partiklid (nt *möдöмысь*, *депт*) on *izma* murdes harvad või ei esine seal üldse.

Käesoleva töö pinnalt on võimalik edasine uurimine täiendamaks partiklite loetelu rohkemate informantide keelekasutuse põhjal, avastamaks kirjeldatud partiklite täiendavaid tähendusnüansse või kasutusalasid ning leidmaks rohkem näiteid vaid ühe korra esinenud partiklite kasutusest, mis võimaldaks teha nende tähenduse kohta täpsemaid järeldusi.

Allikad

Beznossikova jt = Безносикова, Л. М., Е. А. Айбабина, Р. И. Коснырева 2000. Большой коми-русский словарь. Сыктывкар: Коми небӧг лэдзанін.

Blokland jt = Blokland, Rogier, Vasilij Chuprov, Dmitrij Levchenko, Maria Fedina, Marina Fedina, Niko Partanen, Michael Rießler 2016. Komi media collection. Söktövkär: FU-Lab; <http://videocorpora.ru/> (viimati vaadatud 12.05.2019).

Blokland, Rogier, Michael Rießler 2011. Komi-Saami-Russian contacts on the Kola peninsula. – Studies in Slavic and General Linguistics 38, 5–26.

Boye, Kasper 2012. Epistemic Meaning: A Crosslinguistic and Functional-Cognitive Study. Berlin & Boston: Walter de Gruyter.

Bubrihh = Бубрих, Д. В. 1949. Грамматика литературного коми языка. Ленинград: Издательство Ленинградского Государственного ордена Ленина университета имени А. А. Жданова.

Eberhard jt = Eberhard, David M., Gary F. Simons, Charles D. Fennig 2019. Ethnologue: Languages of the World. 22. väljalase. Dallas: SIL International; <http://www.ethnologue.com> (vaadatud 12.05.2019).

Erelt, Mati 2017. Sõnaliigid. – Eesti keele süntaks. Toimetanud Mati Erelt ja Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Fedjunjova jt = Федюнева, Г. В., Е. А. Айбабина, В. М. Лудыкова, Е. А. Цыпанов, Г. А. Некрасова, Э. Н. Попова, А. Н. Ракин, Н. К. Забоева, Г. Г. Бараксанов, В. А. Ляшев, Л. М. Безносикова 1998. Коми язык. Энциклопедия. Москва: Издательство ДИК.

FU-Labi sõnastik = Большой коми-русский словарь; <http://dict.fu-lab.ru/index.php/index/4.xhtml> (viimati vaadatud 23.05.2019).

- Istomin ja Šabajev = Istomin, Kirill V., Yuri P. Shabaev 2016.** Izhma Komi and Komi-Permiak: Linguistic Barriers to Geographic and Ethnic Identity. – REGION: Regional Studies of Russia, Eastern Europe, and Central Asia, 5(1), 53–74.
- Leinonen, Marja 2006.** The Russification of Komi. – Slavica Helsingiensia 27, 234–245.
- Leinonen, Marja 2009.** Russian influence on the Ižma Komi dialect. – International Journal of Bilingualism 13 (3), 309–329.
- Leinonen, Marja 2015.** Borrowability of function and discourse words: the Komi case. – Известия Коми научного центра УРО РАН, 2 (22), 90–94.
- Ludõkova jt = Лудыкова, В. М., Г. А. Некрасова, Э. Н. Попова, Г. В. Федюнева, Е. А. Цыпанов 2000.** Ёнія коми кыв. Морфология. Сыктывкар: Коми небӱг лӛдзанӱн.
- Lõtkin = Лыткин, В. И. 1955.** Современный коми язык. Сыктывкар: Коми книжное издательство.
- Markkanen, Raija, Hartmut Schröder 2010.** Hedging and discourse: approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts. Berlin & New York: Walter de Gruyter.
- Matras, Yaron 2009.** Language Contact. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sahharova ja Selkov = Сахарова, М. А., Н. Н. Сельков 1976.** Ижемский диалект коми языка. Сыктывкар: Коми книжное издательство.
- Žilina jt = Жилина, Т. И., М. А. Сахарова, В. А. Сорвачева 1961.** Сравнительный словарь коми-зырянских диалектов. Сыктывкар: Коми книжное издательство.
- VES 2000 = Vene-eesti veebisõnaraamat 2000.** <http://portaal.eki.ee/dict/ves/> (viimati vaadatud 18.05.2019).
- VPN 2010 = Всероссийская перепись населения.** http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/perepis_itogi1612.htm (viimati vaadatud 31.03.2019).

Summary. Epistemic particles in Izhma Komi

The aim of this paper is to provide a primary descriptive overview of epistemic particles in the Izhma dialect of Komi. According to the author's knowledge no such description has been created on any variant of Komi. The material used in this research is obtained from the Izhma Komi video corpus (Blokland *et al.* 2016) and is limited to recordings collected between 2014 and 2016 in order to represent contemporary language use. The latter means that the results could also function as practical learning material.

The paper consists of four chapters: the first chapter gives a brief overview of the ethnic group of Izhma Komi and their language; the second chapter introduces the theoretical background of the research, focusing on epistemicity, particles described in Standard Komi and cross-linguistic borrowing; the third chapter introduces the material and defines the principles of data collection; the fourth chapter presents the empirical findings accompanied by the author's analysis.

A total of 19 epistemic particles found in the speech of 21 different informants were analyzed in this paper. The particles were categorized according to the strength of epistemic support based on scales proposed by Boye (2012). Full epistemic support was expressed with 11 particles, partial support with four and less than full support (either partial or neutral) with two particles; two additional particles with a questionable epistemic meaning are also analyzed. The findings include native Komi vocabulary as well as transparent Russian loans, the latter totalling as many as nine. One particle not present in any dictionary or description of Komi that is known to the author was found, as well as one that is not present in Standard Komi. The lack or infrequent use of some Standard Komi particles was also detected in Izhma Komi.

The findings lay a base for further research on Izhma Komi that could expand the list, show additional uses or meanings of the described particles and find more examples of the usage of infrequent particles in order to define their meaning with greater precision.

Lisa. Korpusest kogutud andmed

Kõneleja kood	Partikli esinemiskuju	Tõlge korpuses	Kontekst
NNC-M-1941	али мый	или так	А бөрвыы ае казътыліс - сетэмаась мыйке көр дас али мый
NNC-M-1941	али мый	что ли	А вöлі маме, мамелэн - ме даже, ме оо- -кык мужик и көкъямыс али мый вöлэма.
DAK-F-1929	бураке	наверное	Аэропортын уна во вед, [nimi] эд, бураке, тöдэ, кымын во рöбитэ, а ме ог и тöдоо, кымын во и рöбитэныс.
MFS-F-1934	бураке	возможно	Да и мужикъясыс эналэн русскей, эта тоже русскей, бураке, сідз же мый ли.
MFS-F-1934	бураке	наверное	Мамыс колема кык челяден дöваын. Вот и сыа, бураке, ну Ижмаас вед нужнэй вöлі сэкъя пöраас, и вот и сэсса, бураке, школасьыс петас и мунэ озыръяс доре, көрдоре каас, оленевод.
MFS-F-1934	бураке	наверное	Школаас - аха, велэттыны кучим да и сэсса мый нэ öттöре кылам да, бураке, русскей кылыс кокнид ли мый ли - велалим тай öдде.
LAV-F-1953	буракенэ	возможно	кудь нэ висътооны, аа, дзесъыны буракенэ (?), пармалаздоре да мый да.
AKH-F-1932	вед	ведь	сьылісны вед, уна сіе баб вöлісны да куліны
VPC-M-1993	вед	ведь	Кудз нэ торъяліс? Ті вед помнитанныд?
AKH-F-1932	вед	ведь	Менам [nimi] Усть-Ухтаас ветліс, [nimi] вед, [nimi] вед сэн же вöлі.
AKH-F-1932	вед	ведь	Öні вед он и тöд, комиэсь - а рочен сбитöны-сёрнитэны да
VPC-M-1993	вед	ведь	Сэтэн вед кладбище, мöгила выйым же?
AKH-F-1932	вед	ведь	Абу, керкасэ вед [nimi] миян вöлі вузалэма, нуэмаась ставсэ
APF-M-1960	вед	ведь	Но, пельпасыс выйым вед
APF-M-1960	вед	ведь	Рöбитнысэ вед, токо бурдзык вöлі, и начальствоыс бурдзык вöлі и.
MSF-F-1968	вед	ведь	Водзсэ вед ставыс асьныс вурисны?
MSF-F-1968	вед	ведь	А водзсэ вед семья, да
APF-M-1960	вед	ведь	Но, кор караулитчан дак аддзан, аддзан вед, кодлэн теляыс: теляыс мамыс дорын.
MSF-F-1968	вед	ведь	көръясыс вед тоже защищайтчены?
MSF-F-1968	вед	ведь	Хаха, көчыс вед абу хищник.
DAK-F-1929	вед	ведь	Кутшем во? Лыдды, эні, тöрыт менум вöлі восемьдесят шес да. Кудз сыа лоо? Годнас. Совсем неграмотнэй да ог вед тöд ме годэн.

APF-M-1960	вед көнечнэ	ведь конечно	ну вед көнечнэ, абу өтнэсыд, а кодке выйым пöрысьдзыкыс, и сыкед, ортсалан сылы.
MSF-F-1968	ведь	ведь	Вот Тi потомственнэй көр видзысь, да ведь?
APF-M-1960	ведь	ведь	Ная энi разнэсь ведь: код сераыс, код сера, код чалэй, код пöжем үллё.
AKH-F-1932	гашке	Возможно	Öти, гашке, [nimi] и выйым, вöли, [nimi].
AJT-M-1992	гашке	возможно	Ме көсья, мед менам, гашке, трудъясэ, рöбэтаяссэ күдзке ортсаласны миянлы босьны сiе статуссэ.
AJT-M-1992	гашке	может быть	Но неуна яран виртор, гашке, баб костянь, көр видзысь сылэн вöли рöдвужыс.
AJT-M-1992	гашке	возможно	водзе мунисныс ооны тундраа нин көръяс видзны, и сiен, гашке, нылэн сыа важ нимыс колис юраныс.
VAF-M-1997	гашке	наверное	Ная тоже эстысь, навернэ, корни, наверно, эстысесь. Но бөрвыы уже кодке Урал вылэ мунис, кодке южнее, вот сэтче, вот сiдь, гашке.
VPC-M-1993	гашке	наверное	И тэ көрдорын, гашке, быдмин, да? Позе висътооны?
VAF-M-1997	гашке	возможно	Он көсьы көрдорыскед асьыд олэмтэ свяжитны? Но мöда как раз, но велэдча, образование колэ сначала получить, а бөрвыы, гашке, ветла, но, видзедла.
DAK-F-1929	гашке	наверное	Кöрөннэй, гашке, став олысьыслэн вед изки сэк вöли.
KVK-F-1944	гашке	возможно	И вот энi, но ме ог тöд, гашке, кутшемке дар выйым, вот менам пиэ тоже вот сiе владейтэ английским языком, но кыысэ, кыысэ, асьыс кыысэ оз тöд бура.
IPF-M-1983	гашке	возможно	примернэ сы ыжда и выйым, гашке, на и дзоляджык, дзоляджык на, гашке, дзоля.
AKH-F-1932	гашке	Возможно	Сизимес, гашке, сыа мыйке карис да
AKH-F-1932	дашке	возможно	дашке, дас аресыс вöли ли эз ли
AKH-F-1932	дашке	может быть	дашке, дас дом и вöлэма да
MSF-F-1968	дашке	возможно	А эта, ммм, кутшем нэ, вот, дашке, кутшемке песняас пöмнитанныд, кутшемес бабныд сьылис, мамныд сьылис?
FTD-F-1962	действительнэ	действительно	И энi сыа, сыа этнографический центрын, дас вит во вöлис названиееыс этнографический центр. Действительнэ, ыдзыд материал ми, фондус энi достаточно, зэй приличнэй нин, öктим, а энi сыа нин филиалэн лоис Берёзовского музея.
FTD-F-1962	действительнэ	действительно	А, но, разнэй челядыс миян велэдченыс, действительнэ разнэй.
PMH-M-1964	действительнэ	действительно	Менам уже сэтэн мыйкеэ, душаа сэтэн, абу душаа, а вот ачумес чувствуйта кудь тундраын, ме веське действительнэ с удовольствием муна, но менам здоровеэ оз позволяйт.
JAI-M-1939	дерт	конечно	Но ми сэк узям, асывнас ог аддзе, и веритам, мый збыльысь, навернэ, шондiыс радлэ, мый талун ыдждыд лун - Ен чужан лун, и вот сыа чеччалö пö. Но сыа, дерт, сыа оз чеччав, навернö.

JAI-M-1939	дерт	конечно	Эг на юав налысь, но сэни мыйкӧ выйым. Ыхы, дерт, Австрияас сэни уджаліс. Финно - угорскей институтас Австрияас.
AKH-F-1932	же	же	ог же, ог же рочасей!
DAK-F-1929	же	же	Ті же годнас кудьке арталанныд, кужанныд.
APF-M-1960	же	же	Но кодлэн выйым, дак ветлалэныс, а ни-, никодлэн же абу
DAK-F-1929	же	же	Кӧрдор, да, да, известнэй народ, медча известнэй народыс же вӧліныс.
VST-M-2009	забыль	правда	Ме забыль руч аддзылі.
LAV-F-1953	забыль	вправду	Так, тэн колэ воедны, ой, забыль мыйке лоас эні, сытче мунам, давай воедам, ветлам сытче.
MFS-F-1934	забыль	вправду	Ная ке оз кучыны карны, код нэ карас? Ой, код нэ карас, ме вед ог вермы, забыль вед ог вермы.
MFS-F-1934	забыль		А тан бара, воас да, плотничайтіс забыль, плотникен рӧбитіс. Керкаяссэ ӧттӧре.
AFH-M-1958	ке-а	может	Эні уже всё, эні токо Печораадз локтэны ке-а, да и то Ираѐльыс воедас да, Ираѐль пыр ветлэны.
LAV-F-1953	ке-а	наверное	Сэк, сэк и эні вед пыр на ветлалэныс ке-а, оз?
AKH-F-1932	кӧнечнэ	конечно	Комиэн, кӧнечнэ. Комиэн сёрнитім!
APF-M-1960	кӧнечнэ	конечно	Тай ставсэ он запомнит, кӧнечнэ
VAF-M-1997	кӧнечнэ	конечно	А тэ тундраыс вообще нравитче, асьтэ чувствуйтан? Да, кӧнечнэ, ме вообще быд во тӧбянінэ ветла и гожсянінэ.
DAK-F-1929	кӧнечнэ	конечно	Но пӧредаыс мамсяне сідь, куим семьялэн дас ӧтік челядь. Но мукедыслэн тай абу сы мыйта? А мукедыслэн абу, сэсса из кучыныс ноолыны да, кӧнечнэ, абу.
DAK-F-1929	кӧнечнэ	конечно	Но Ті сэтшем сьӧкыд олэм олінныд. Кӧнечнэ, сэсса мӧдас ставыс сказ-. Но, сьӧкыд.
MVF-F-1984	кӧнечнэ	конечно	Ме, кӧнечнэ же, кык лун вӧлі в шоке от Тайланда, потому что, но, менэ страны Юго - Восточной Азии зэй из привлекайтныс.
MVF-F-1984	кӧнечнэ	конечно	Ооо, да, морепродуктыс уна, зэй, кӧнечнэ, чӧскыд, но уна ке сёян, аллергия лоас, потому что ми вед не привыкшеесь.
MVF-F-1984	кӧнечнэ	конечно	Ме, кӧнечнэ, сіес карточка нововедениесэ оз нра ... оз кажитчыныс менум.
MVF-F-1984	кӧнечнэ	конечно	мый, ммм, кӧнечнэ, миян ныыясыс Ижмаын сэтшемесь, ӧӧ, ли... только коми сае не петны верес сае, кӧтътэ китэм, коктэм, синтэм, но медланнэ вӧліс роч.
AJT-M-1992	кӧнке	наверное	эта мортыс кӧнке коми, вот тыдалэ мукед кузя.
DAK-F-1929	кӧнке	наверное	А лескас Ті кыче ветлінныд? Пышаа. Пыша, аха, аддзан, пӧмнитан вед кӧнке тэ.
DAK-F-1929	кӧнке	наверное	Рытбыд корасисныс, ае из сет пока. Из сет, сэсса мӧдасылас асынас, [nimi] тоже пӧмнитан кӧнке, тӧдан?

KVK-F-1944	көнке	наверное	Но кутшемке выйым көнке дар, мыйке, ме свободно верма.
AJT-M-1992	көнке	возможно	Чужем кузяыс кудзке позе төдмооны, мый тая көнке коми
DAK-F-1929	көнке-а	наверное	Изки, важен вед изисныс этадз. Ті вед он помнитэ көнке-а?
AKH-F-1932	ли + ли		дашке, дас аресыс вөлі ли эз ли
AKH-F-1932	ли + ли		насовцясыс ли мый ли вөліны, тоже локтісны да
AKH-F-1932	ли + ли		Ог төд, көнке төдісны ли эз ли, сэк вед рочьясыс сэтче эз воыны на сэки
AKH-F-1932	ли + ли		ме дырйи, гашке, сэсса верессаяс петісны ли эз ли, ме лэччи пейсят второй годас помас нин да.
DAK-F-1929	ли + ли		Төваровод ли мыли, вот, меддзоля нылэ бара сэтшемн рөбитэ.
DAK-F-1929	ли + ли		И ме кымынке пөра рөбиті, ог төд, месеч ли мөд ли, да дөва бабаяс менэ босьтісныс и пышьедісныс лессьыс.
VPC-M-1993	ли + ли		Көлысь дырйи ли кулэмаас ли?
AFH-M-1958	ли мыли		Но сылэн бара мужикыслэн специальностьыс кутшемке мыйке детской хирург ли мыли да, сылы эстэн из аддзыны.
AKH-F-1932	наверно	наверно	Во квайтымынъяс, наверно
MFS-F-1944	навернэ	наверное	[nimi] вөліны, [nimi] ная эжвасаяс, навернэ
MFS-F-1944	навернэ	наверное	Нелямынысь унджык нин, навернэ.
APF-M-1960	навернэ	наверное	квйт, навернэ, ли сизим бригада токо
MSF-F-1968	навернэ	наверное	ээ, вот көр, көр ви-, ну кудз мян, например, сіе же Ижмаан, эстэн, навернэ что, сідз вөлі
APF-M-1960	навернэ	наверное	А скоро, өдде на развали-, развалитчас, навернэ, ставыс
MSF-F-1968	навернэ	наверное	вот важенджык, висьталам, да, водзынджык, өні тай, навернэ, ставыс нин сораса, өтласа
APF-M-1960	навернэ	наверное	Навернэ, хо-, хораыс, хораыс, специальнэ хораыс оста-, но колысныс подхо-, на племя.
MSF-F-1968	навернэ	наверное	А вот Ті сы мытта во пастухалінныд, навернэ, вөліны сэтшем случайяс, кор ээ, көинъяс уськедчыласны и?
APF-M-1960	навернэ	наверное	Ну ог пөмнит, кутшем во вылын вөлі это, семесят восьмой, восьмидесятый, навернэ.
MSF-F-1968	навернэ	наверное	Став көинсэ? Но сыа, навернэ, ой-ой страшнэ?
APF-M-1960	навернэ	наверное	Продуктовый склад, навернэ, вөлі.
VAF-M-1997	навернэ	наверное	А кытысь ная волэмась, тэ он төд, кутшем деревняысь? Ная тоже эстысь, навернэ, корни, наверно, эстысесь.
VAF-M-1997	навернэ	наверное	Сэсса школаын кутан рөбитны мөддез? Да, вот велэдча, да бөрвыы армияэ ветла и воа, и рөбитны куча, навернэ, да.
OAK-F-2000	навернэ	наверное	Лям-, сыа лямкаясэн, сэсса сы бөрын бара, и сідз медча унаыс, навернэ, квйт додь.

OAK-F-2000	навернэ	наверное	Сыа, навернэ, [nimi] дорын выйым сэтшемыс. Навернэ, точнэ ог тōд, но сэтэн.
KMK-F-2002	навернэ	наверное	Ми думайтам, мый камбалаыс сыа только мореын, а, оказывайтче, юасын тоже выйым. Но сыа, навернэ, юыс бось-, моресяньыс, навернэ, вуджема.
LAV-F-1953	непременнэ	непременно	ненецкей кылыс зэй мича, ме, лōсьыд, да. Ме висьталі: непременнэ сіе велэда.
AFH-M-1958	обязательнэ	обязательно	Зэй мича, ме тай кымынэн оз волыны, например, менам тіе мыйке, родственникъясыс, кодъяс мыйке городас олэны, например, зятълэн да мый да воласны корке, или ныыясылэн пōдругаясыс да, ме обязательнэ ные вōлэн да мый, вōлэн, ог мыйкен, а телегаа, телёжка пукседа, и ветлам мыйке природа вылэ да мый, ставыс сэтшем мича.
AKH-F-1932	право	право	Право, страшнэ
MSF-F-1968	тай		Вот тай зэй бура сёрнитанныд, кужанныд сёрнитны.
MPC-F-1939	тōдаск	конечно	Комиэн али рочен нэ сочиняйтанныд? Но коминас. Коминас, тōдаск, мыйке.
FTD-F-1962	тōднин	конечно	"Лудыс" мый сулалэ, сыа же прōстэ медча драгоценностьыс вообще культураыслэн, коми культураыслэн, изъватасыслэн. И тōднин ми таысь мунам и миян тая тачем шагъяс ми карам.
FTD-F-1962	тōднин	конечно	И ная тōдэныс, и тōднин самоназваниесэ изъватас.
LAV-F-1953	тōднин	конечно	Челядьыслы тоже кōлōкōльчикъяссэ ошедлісны? Тōднин, медланнэ оз вош, мед мамыс чом пычкын рōбитас, да, но, вурсяс ли мыли, пусяс ли, да кылас, кōн мыйке, челядьыс авко-челядьыс, авкоыс ветлалэ, авко койд челядьыс.
JAI-M-1939	тыдалэ	видимо	Бабарōд дыр кежлэ чōймис. Тыдалэ, кучис казьтылны ассъыс олэмсэ.
AJT-M-1992	тыдалэ	видно	Неважен автобусын муні, и видзеда – кондукторыс, но чужемыс но комисъыс коми. [--] И вочавидзис комиэн, ыысянь нин тōдмалі, мый сыа тыдалэ, мый вермас комиэн вōссыны.
DAK-F-1929	эд	ведь	Сэсса рōбитім вед, ми эд иг полэ, ми эд мужик местэын, ме на эд лескын рōбиті кык во.
DAK-F-1929	эд	ведь	Лесоучастокын на эд рōбиті ме, аха.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Carmen Nõlvak (20.12.1993),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„EPISTEMILISED PARTIKLID KOMI KEELE IŽMA MURDES“,

mille juhendajad on Nikolay Kuznetsov, Denys Teptiuk ja Gerson Klumpp,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Carmen Nõlvak

24.05.2019